

جناب آقای دکتر احمدی لاریزاد
ریاست محترم جمهور

با سلام و احترام؛

از آغاز کار دولت نهم همواره دغدغه جنابعالی مقوله عدالت و رسیدگی به بهبود وضعیت اقشار ضعیف جامعه بوده است. دولت نهم با چهار شعار "عدالت گسری"، "مهرورزی"، "خدمت به بندگان خدا" و "پیشرفت و تعالی مادی و معنوی" آغاز به کار کرد. در دوره چهار ساله اول، جامعه شاهد اجرای سیاست‌هایی بود که سمت و سوی آن گرایش به این شعارها بود. سیاست‌هایی همچون ایجاد صندوق مهر امام رضا (ع)، توزیع سهام عدالت، مسکن روستایی، مسکن مهر، اتمام برق‌رسانی و شبکه مخابراتی روستاهای بالای 20 خانوار، کاهش نرخ سود تسهیلات بانکی، اهتمام به توسعه بنگاه‌های کوچک و زود بازده، سفرهای استانی و غیره.

بحث "هدفمند سازی یارانه‌ها" جهت بهره‌مندی اقشار ضعیف جامعه از یارانه‌های توزیع شده (در کنار اهداف دیگر همچون تقویت تولید و رقابت و کارایی، کاهش سوء استفاده‌های مالی، کنترل تورم و غیره) برای تمام اقشار جامعه با از بین رفتن رانت‌ها از جمله سیاست‌هایی بود که با همین هدف و نیت مطرح شد. اکنون که هدفمندسازی یارانه‌ها به صورت قانون تبدیل شده و جنابعالی نیز با عنایت به گرایش‌های شدید عدالت‌ورزی، مصمم به اجرای آن هستید، با توجه به تجارب دوران خدمت‌گذاری و اطلاعات موجود در این زمینه نکاتی به استحضار جنابعالی می‌رساند. با عنایت به مباحث مختلف پیرامون هدفمند شدن یارانه‌ها و نکاتی که جنابعالی در این خصوص مطرح می‌فرمایید، به نظر می‌رسد نکات مهمی از دید جنابعالی مغفول مانده که لازم است به استحضار برسد تا لاقلاً با علم به آنها قانون اجراء شود. این نکات در چهار قسمت توضیح داده می‌شود. در قسمت الف، با استفاده از آمار و اطلاعات نحوه توزیع یارانه‌ها بین اقشار مختلف جامعه بر حسب دهک‌های هزینه‌ای و مصرفی تحت عنوان "هدف از هدفمندسازی یارانه‌ها" تشریح می‌شود. در این قسمت صحت ادعای "70 درصد یارانه‌ها توسط 30 درصد بالای جامعه" مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. در قسمت ب، به طور توصیفی و بر اساس وقایع اقتصادی گذشته تورم ناشی از اجرای هدفمندسازی یارانه‌ها تحلیل می‌شود. در قسمت ج، صحت اطلاعات اقتصادی خانوار و در قسمت آخر پیشنهاداتی تحت عنوان "چه باید کرد؟" ارائه می‌شود.

الف: هدف از هدفمندسازی یارانه‌ها:

شاید مهمترین دلیلی که برای اصلاح وضعیت پرداخت یارانه‌ها از طرف جنابعالی مطرح گردیده است، مقوله عدالت اجتماعی و ناعادلانه بودن نظام پرداخت یارانه‌ها در شرایط کنونی است. در این زمینه اینگونه مطرح شده است که نظام توزیع یارانه، نه تنها موجب بهبود شرایط افراد مورد هدف نشده است، بلکه عمده یارانه تخصیصی نصیب افرادی شده که از اساس استحقاق دریافت آن را نداشته‌اند. از این منظر بحث مصرف 70 درصد یارانه‌ها توسط 30 درصد بالای جامعه همواره بعنوان یکی از دغدغه‌های اصلی اعلام شده است.

اما این امر تا چه حد صحت دارد؟

برای روشن شدن این موضوع، ابتدا لازم است یک تصویر کلی از توزیع و مصرف یارانه‌ها ارائه و سپس وضعیت مصرف هر یک از آنها به تفکیک بررسی بشود. جدول (1) این تصویر را ارائه می‌دهد.

جدول 1. تصویر کلی یارانه‌ها

کل یارانه مستقیم و غیر مستقیم (میلیارد ریال)		
یارانه	میزان	سهم از کل
حامل‌های انرژی (یارانه غیر مستقیم)	715,135	91.90
نفت گاز	184,420	23.7
گاز طبیعی	179,370	23.1
برق	120,711	15.5
بنزین	109,112	14.0
نفت کوره	66,329	8.5
نفت سفید	44,970	5.8
گاز مایع	10,223	1.3
کالاهای اساسی (مستقیم)	63,019	8.1
یارانه کالاهای اساسی	42,972	5.5
*سایر	20047	2.6
جمع کل یارانه‌ها	778,154	100

- سایر شامل، کمک بلاعوض و یارانه سود و کارمزد وجوه اداره شده برای طرح‌های تولیدی و خدماتی، کمک بلاعوض و یارانه سود و کارمزد وجوه اداره شده برای مسکن، کمک به اجرای طرح‌های هادی روستایی، یارانه داروهای بیماری‌های صعب‌العلاج، طرح‌های توسعه حمل و نقل، تعهدات خاص، بند (ج) ماده 39 برنامه چهارم و سایر می‌باشد.
- ماخذ: اطلاعات مربوط به یارانه کالاهای اساسی از بودجه مصوب سال 88 و یارانه مربوط به حامل‌های انرژی بر اساس اطلاعات اخذ شده از شرکت پخش و پالایش در خصوص مقادیر و قیمت (قیمت یارانه‌ای و غیر یارانه‌ای) فرآورده‌های نفتی در سال 87، محاسبه شده است. یارانه برق و گاز طبیعی به ترتیب بر اساس اطلاعات اخذ شده از وزارت نیرو و شرکت ملی گاز (وزارت نفت) در سال 87، محاسبه شده است.

یارانه‌های مورد اشاره در بخش‌های مختلف اقتصاد شامل بخش خانگی، صنعت، کشاورزی، حمل و نقل، تجاری و بخش عمومی مورد استفاده قرار می‌گیرد. براساس اطلاعات مندرج در این جدول، یارانه‌های غیرمستقیم مربوط به نفت گاز، گاز طبیعی، برق و بنزین در بین اقلام مربوط به حامل‌های انرژی بیش از 76 درصد از کل یارانه‌ها را شامل می‌شود. در قسمت یارانه‌های مستقیم، کالاهای اساسی بیشترین یارانه‌ها را به خود اختصاص می‌دهند. گرچه بهره‌مندی مستقیم بخش‌های اقتصاد از یارانه‌ها متفاوت است، اما در نهایت به طور مستقیم و غیرمستقیم کل اقتصاد از این یارانه‌ها منتفع می‌شوند. ارقام مندرج در جداول 2 و 3، به ترتیب درصد استفاده مستقیم بخش‌های مختلف اقتصاد از یارانه‌های غیرمستقیم بر حسب اقلام یارانه‌ای و کل را نشان می‌دهد. همانگونه که ملاحظه می‌شود:

- ✓ بخش‌های حمل و نقل و صنعت بیش از 77 درصد از کل یارانه‌های مربوط به نفت و گاز را به خود اختصاص می‌دهند.
- ✓ بیش از 90 درصد از کل یارانه‌های گاز طبیعی به ترتیب به خانوارها و صنعت اختصاص می‌یابد.
- ✓ بخش‌های خانگی، صنعت و کشاورزی بیش از 85 درصد از کل یارانه‌های برق را استفاده می‌کنند.

- ✓ بیش از 99 درصد از یارانه بنزین در دو بخش خانگی و حمل و نقل استفاده می-شود.
- ✓ 71 درصد از کل یارانه های غیرمستقیم به ترتیب در دو بخش خانگی (43 درصد) و صنعت (28 درصد) استفاده می-شود.
- ✓ با توجه به اینکه میزان 8 درصد یارانه کالاهای اساسی (مستقیم) به طور عمده به خانوارها تعلق می-گیرد، بنابراین به طور کلی حدود 50 درصد از کل یارانه (مستقیم و غیر مستقیم) به-طور مستقیم به خانوارها اختصاص می-یابد (جدول 3).

جدول 2. درصد استفاده مستقیم بخش-های مختلف اقتصاد از یارانه-های غیرمستقیم							
بخش ها	گاز مایع	گاز سفید	گاز مایع	بنزین	برق	گاز	گاز
خانگی	82	93.9	0	70	36	54.5	3.5
صنعت	2.6	0.67	85.3	0.23	24	37.85	18.7
کشاورزی	2.6	0.99	0	0.06	26	0	13
حمل و نقل	10.2	0	4.1	29.25	0.1	0.51	58.4
تجاری	2.6	1.36	9	0	0	5.4	2.5
عمومی	0	3.06	1.5	0.46	13	1.9	3.9
مجموع	100	100	100	100	100	100	100

• ماخذ: همان - ارقام صفر، بسیار کوچک بوده است.

جدول 3. درصد کل استفاده مستقیم بخش-های مختلف اقتصاد از یارانه-های غیرمستقیم							
مجموع	عمومی	تجاری	حمل و نقل	کشاورزی	صنعت	خانگی	بخش ها
100	2	4	19	4	28	43	نسبت از کل یارانه ها

• ماخذ: همان

اما سوال اساسی این است که بهره-مندی و سهم افراد و خانوارها از یارانه-های مزبور چقدر است؟ در این زمینه آمارهای گوناگونی وجود دارد که می-تواند کمک نماید. اولین آماري که در اینجا از آن استفاده می-شود، اطلاعات منتشر شده از سوی مرکز آمار ایران است. این مرکز بر اساس نمونه-گیری-هایی که هر سال از هزینه-های خانوار انجام می-دهد، تصویری از وضعیت توزیع

هزینه-ها را در بین د-هک-های مختلف هزینه-ای ارائه می-کند. براساس این اطلاعات، 41.26 درصد از کل هزینه (97,192,909,332 ریال) توسط هفت دهک و 58.74 درصد مابقی هزینه-ها توسط سه دهک بالا انجام می-شود. اگر فرض شود که بهره-مندی خانوارها از کل یارانه-های مستقیم و غیر مستقیم بر اساس میزان کل هزینه آنها است و فرض شود نتایج حاصل از این نمونه (15018 خانواری) را بتوان به کل حدود 18 میلیون خانوار تعمیم داد، آنگاه می-توان نتیجه گرفت که 41.26 درصد از کل یارانه-ها در اقتصاد توسط هفت دهک و 58.74 درصد مابقی توسط سه دهک بالای هزینه-ای استفاده می-شود (پیوست 1).

اما این نتیجه-گیری با دو اشکال اساسی مواجه است.

اشکال اول در دهک-بندی مرکز آمار ایران، بعد خانوار می-باشد. مرکز آمار، خانوارها را صرفاً براساس هزینه در کنار هم قرار داده است. به عبارت دیگر یک خانوار مثلاً شش نفری با یک خانوار دو نفری با یک **هزینه یکسان** در یک دهک قرار گرفته است. در حالی که باید دو خانوار با **هزینه سرانه یکسان** در یک دهک قرار بگیرند.

اشکال دوم، خانوارها به نسبت هزینه-ها از یارانه-ها در اقتصاد بهره-مند نمی-شوند. به عنوان مثال، در خصوص قسمتی از یارانه مربوط به کالاهای اساسی که اکنون به صورت کوپنی توزیع می-شود، خانوارهای با تعداد بالاتر از یارانه بیشتری بهره-مند می-شوند. با عنایت به اینکه ابعاد خانوارها در دهک-های پائین هزینه-ای بیشتر هستند، لذا بهره-مندی آنها بیشتر خواهد بود. گرچه رقم یارانه کالاهای اساسی از کل یارانه-ها اندک است، اما در قسمت-بعدي در خصوص مصرف کل کالاهای یارانه-ای و یارانه بنزین این نتیجه-گیری قابل اثبات است.

اشکال اول را می-توان با سرانه کردن هزینه-ها در نمونه (15018 خانواری) مرکز آمار ایران رفع نمود. در این صورت 45/66 درصد از کل هزینه-ها در اقتصاد توسط هفت دهک و 54/34 درصد مابقی توسط سه دهک بالای هزینه-ای انجام شده است. ملاحظه می-شود که با سرانه کردن هزینه خانوار، سهم هزینه سه دهک بالا حدود 4 درصد کاهش می-یابد (پیوست 2).

همانطور که در جدول (4) ملاحظه می-شود، براساس اطلاعات هزینه‌ای خانوارها (که براساس سرانه دهک‌بندی شده) 61/94 درصد از هزینه کالاهای یارانه‌ای (نان، برق، گاز، نفت گاز، بنزین) توسط هفت دهک اول و 38/06

درصد توسط سه دهک بالا انجام شده است. براساس این جدول دهک دهم دو برابر دهک اول از یارانه‌ها استفاده می-نمایند. البته نحوه مصرف کالاهای یارانه‌ای در دهک‌های مختلف یکسان نیستند. براساس جدول (5) سهم هفت دهک اول در مصرف نان بیش از 70 درصد است ولی در خصوص مصرف حامل-های انرژی توزیع مصرف کمی نامتعادل-تر می-شود و هفت دهک اول 56/40 درصد را هزینه کرده-اند (پیوست-های 3 و 4 اطلاعات هر کالای یارانه‌ای را در دهک‌های مختلف نشان می-دهد).

جدول 4: درصد مصرف اقلام یارانه-ای در دهک-های هزینه-ای از کالاهای یارانه‌ای				
دهک	تعداد در هر دهک (خانوار)	مصرف کالاهای یارانه‌ای (ماهانه-ریال)	درصد مصرف کالاهای یارانه‌ای	مجموع
اول	1502	238,509,204	7.06	61.92
دوم	1502	266,848,995	7.9	

	8.6	290,351,918	1502	سوم
	8.94	301,712,208	1502	چهارم
	9.19	310,313,142	1502	پنجم
	9.81	331,335,537	1502	ششم
	10.42	351,891,997	1502	هفتم
38.06	11.01	371,679,915	1502	هشتم
	11.82	399,077,442	1501	نهم
	15.23	514,254,207	1501	دهم
100	100	3,375,974,565	15018	کل

ماخذ: محاسبات بر اساس اطلاعات اخذ شده از مرکز آمار ایران انجام شده است.

- حامل‌های انرژی شامل، گاز، نفت، نفت و گاز و بنزین

ماخذ: محاسبات بر اساس اطلاعات اخذ شده از مرکز آمار ایران انجام شده است.

با عنایت به اینکه 43 درصد از کل یارانه‌های غیرمستقیم در بخش خانگی استفاده می‌شود و سهم گاز طبیعی، برق و بنزین در آن قابل ملاحظه است، در ادامه توزیع مصرف این حامل‌ها در دهک‌های مختلف براساس اطلاعات کل جامعه دقیق‌تر بررسی می‌شود.
➤ گاز طبیعی:

طبق ارقام مندرج در جدول (2)، بیش از 54 درصد از کل یارانه گاز طبیعی توسط خانوارها استفاده می‌شود. پیوست (5) مصرف گاز طبیعی دهک‌ها در ماه‌های سرد و گرم سال 1387 را نشان می‌دهد. لازم به ذکر است که این دهک‌بندی با دهک‌بندی مرکز آمار ایران (براساس بودجه خانوار) متفاوت است، چراکه اولاً مبنای این دهک‌بندی میزان مصرف گاز است و نه کل هزینه خانوار. بنابراین ممکن است به عنوان مثال خانواری بعثت مصرف پایین گاز در دهک اول قرار گیرد در حالی که براساس دهک‌بندی مرکز آمار بدلیل بالا بودن هزینه‌های آن خانوار در دهک دهم باشد (البته در یک حالت غیر عادی). ثانیاً این اطلاعات برای کل جامعه و براساس خانوار (واحد مسکونی) و بدون توجه به بعد خانوار دهک‌بندی شده است.

ارقام نشان می‌دهند که هفت دهک اول گازی در این سال 51/7 درصد و سه دهک بالا گازی 48/3 درصد از گاز طبیعی را مصرف می‌کنند. این نسبت در ماه‌های گرم به ترتیب معادل 46/2 و 53/8 درصد می‌باشد. البته پائین بودن مصرف در دهک اول گازی می‌تواند ناشی از وجود واحدهای مسکونی خالی نیز باشد. برآوردهای اولیه، این واحدها را بالغ بر 300 هزار واحد مسکونی تخمین

جدول 5. مقایسه سهم هفت دهک اول و سه دهک بالا از مصرف کل کالاهای یارانه‌ای (ارقام درصد)								
حامل‌های انرژی	نفت	بنزین	برق	گاز	نفت و گاز	نان	کل کالاهای یارانه‌ای	
هفت دهک اول	77.54	46.36	60.41	64.60	53.32	74.67	61.94	56.40
سه دهک بالا	22.46	53.64	39.59	35.40	46.68	25.33	38.06	43.60

می‌زند.

لازم به ذکر است که توزیع مصرف بین دهک-های اول تا سوم گازی با دهک-های نهم و دهم گازی اختلاف زیادی دارد، به-گونه‌ای که در ماه‌های سرد این دو دهک بیش از 3 برابر سه دهک اول گازی مصرف می‌نمایند. این نسبت برای ماه‌های گرم به بیش از 3/5 برابر می‌رساند. لیکن توزیع مصرف در دهک‌های چهارم تا هشتم گازی تقریباً متعادل است.

گاز بهای پرداختی متفاوت دهک-ها موجب شده تا بهره-مندی هر دهک از کل یارانه-دریافتی گاز نسبت به مصرف کمی متعادل شود. در جدول 6 سهم دهک-های گازی از کل یارانه دریافتی گاز طبیعی با فرض قیمت واقعی هر متر مکعب گاز 690 ریال محاسبه شده است¹. نتایج نشان می‌دهد که هفت دهک اول گازی 51 درصد و سه دهک بالا گازی 49 درصد از کل یارانه گاز طبیعی را دریافت کرده-اند. در صورت اعمال سیاست جدید شرکت ملی گاز در سال جاری مبنی بر پرداخت گازبهای 779 ریالی به ازاء هر متر مکعب توسط خانوارهای پرمصرف با بیش از 1200 مترمکعب در ماه، توزیع یارانه-ها به نفع دهک-های پائین-تر تغییر می-کند. لازم به ذکر است که در ماه-های سرد 83 درصد و در ماه-های گرم بیش از 90 درصد از خانوارها در چهارچوب الگو، مصرف کرده-اند. به عبارت دیگر، تمامی نه دهک و بخشی از خانوارهای دهک دهم در چهارچوب الگو مصرف کرده-اند.

جدول 6. سهم دهک-ها از کل یارانه دریافتی گاز طبیعی (قیمت واقعی هر متر مکعب گاز 690 ریال) (واحد:برصد)

دهک-ها	اول	دوم	سوم	چهارم	پنجم	ششم	هفتم	هشتم	نهم	دهم	جمع
سهم هر دهک	1.13	4.70	5.73	8.09	9.47	10.07	11.78	12.63	14.19	22.20	100

در صورت واقعی شدن قیمت-ها برای تمامی مصرف-کنندگان، افزایش قیمت برای دهک-های پائین گازی بسیار بیشتر خواهد بود. جدول (7) افزایش هر متر مکعب گاز را تا سطح 690 ریال (در هر متر مکعب) نشان می-دهد. قیمت هر متر مکعب گاز برای دهک اول نسبت به پرداختی این دهک بیش از 11 برابر افزایش می-یابد؛ در حالی که برای دهک دهم این رقم بیش از 5 برابر است. بدیهی است که در صورت افزایش قیمت بر مبنای قانون هدفمند کردن یارانه-ها، این رقم بسیار بیشتر خواهد بود.

جدول 7. افزایش هر متر مکعب گاز تا سطح 690 ریال در متر مکعب (واحد: برابر نسبت به متوسط گازها و جرایم پرداختی هر دهک)

دهک-ها	اول	دوم	سوم	چهارم	پنجم	ششم	هفتم	هشتم	نهم	دهم
افزایش قیمت	11.35	9.94	8.17	7.47	7.18	7.04	6.96	6.88	6.72	5.20

➤ برق:

نحوه توزیع مصرف برق بین دهک-های مختلف نیز تقریباً شبیه توزیع گاز طبیعی است. لازم به ذکر است همانطور که در بخش قبل بیان شد، این دهک-بندی با دهک-بندی بر اساس بودجه خانوار مرکز آمار ایران متفاوت است. بر اساس اطلاعات جدول (پیوست 6) در این بخش در ماه‌های گرم و غیرگرم هفت دهک اول برقی حدود 51 درصد و سه دهک بالای برقی نیز 49 درصد دیگر را استفاده نموده‌اند. البته توزیع مصرف بین دهک-های اول تا سوم برقی با دهک-های نهم و دهم

¹ بر مبنای قانون هدفمند کردن یارانه-ها، میانگین قیمت فروش داخلی گاز طبیعی معادل حداقل هفتاد و پنج درصد (75%) متوسط قیمت گاز طبیعی صادراتی پس از کسر هزینه‌های انتقال، مالیات و عوارض می-باشد. بنابراین با فرض اینکه قیمت گاز صادراتی ایران تابعی از قیمت نفت خام می‌باشد و با در نظر گرفتن قیمت نفت خام (حدود 80 دلار به ازای هر بشکه)، قیمت گاز صادراتی ایران بدون احتساب هزینه انتقال، حدود 2990 ریال خواهد شد. بنابراین قیمت هر متر مکعب گاز تحویلی به مصرف کننده نهایی (خانوارها) معادل 2242 ریال خواهد بود.

برقي شبیه گاز اختلاف زيادي دارد، به گونه‌اي که اين دو دهک بيش از 2/5 برابر سه دهک اول برق مصرف مي‌نمايند. ليکن توزيع مصرف در دهک‌هاي چهارم تا هشتم متعادل تر مي‌باشد. در مورد برق، پرداختي دهک اول صفر و متوسط پرداختي دهک-دهم به دهک دوم بيش از 9 برابر است. نظام قيمت-گذاري در مورد برق نسبت به گاز تا حدودي نابرابري در توزيع يارانه-ها را متعادل-تر کرده است. در جدول (8) سهم دهک-هاي برقي از کل يارانه دريافتي برق با فرض قيمت واقعي هر کيلووات ساعت 773 ريال محاسبه شده است². نتايج نشان مي-دهد که هفت دهک اول برقي 57 درصد و سه دهک بالا برقي 43 درصد از کل يارانه برق را دريافت کرده-اند. لازم به ذکر است که در مجموع بيش از 90 درصد از خانوارها در چهارچوب الگو، مصرف کرده-اند. به عبارت ديگر، تمامي نه دهک و بخشي از خانوارهاي دهک دهم در چهارچوب الگو مصرف کرده-اند

جدول 8. سهم دهک-ها از کل يارانه دريافتي برق (قيمت واقعي برق هر کيلو وات 773 ريال)

(واحد: برابر نسبت به متوسط بها هر دهک)

دهک	اول	دوم	سوم	چهار م	پنج م	ششم	هفتم	هشتم	نهم	دهم	جمع
سهم-هردهک	0.6	5.8	8.0	9.1	9.1	11.6	13.0	15.7	16.7	10.5	10
ک	6	3	9	5	5	9	3	4	3	3	0

در صورت واقعي شدن قيمت-ها براي تمامي مصرف-کنندگان، افزايش قيمت براي دهک-هاي پائين بسيار بيشتر خواهد بود. جدول (9) افزايش هر کيلو وات ساعت برق را تا سطح 773 ريال نشان مي-دهد. در اين شرايط، قيمت هر کيلو وات ساعت برق براي دهک دوم برقي نسبت به پرداختي فعلي آن بيش از 19 برابر افزايش مي-يابد؛ در حالي که براي دهک دهم اين رقم برابر است. بديهي است که در صورت افزايش قيمت بر مبناي قانون هدفمند کردن يارانه-ها، اين رقم بسيار بيشتر خواهد بود.

جدول 9. افزايش هر کيلو وات ساعت برق تا سطح 773 ريال در ماه-هاي سرد
(واحد: برابر نسبت به متوسط بهاي پرداختي هر دهک)

دهک	اول	دوم	سوم	چهار م	پنج م	ششم	هفت م	هشت م	نهم	ده م	جمع
افزايش قيمت	-	19.1	9.62	9.39	9.01	8.34	7.79	7.16	4.8	2.06	100

➤ بنزين:

جدول (10) وضعيت مصرف بنزين در دوره اول سهميه‌بندي (86/4/6 لغايت 86/9/30) توسط خودروهاي غير تاکسي و تاکسي را نشان مي-دهد. طبق ارقام مندرج در اين جدول:

1- بالغ بر 8/5 ميليارد ليتر بنزين، توسط 11/7 ميليون خودروي فعال (تاکسي، غير تاکسي و موتورسيکلت) در 208 روز در کشور به مصرف رسیده است.

²²² بر مبناي قانون هدفمند کردن يارانه-ها، ميانگين قيمت فروش داخلي برق تا پايان برنامه پنجساله پنجم بايد معادل قيمت تمام شده آن باشد. با توجه به ضريب تبديل هر متر مکعب گاز به يك کيلووات ساعت برق و قيمت گاز تحويلي به نيروگاه‌ها، در دو سناريو، حداقل و حداکثر کيلووات ساعت برق معادل 858/3 و 1153 ريال محاسبه شده است.

- 2- حدود 98% از خودروهاي موجود، خودروهاي غيرتاكسي (شامل سواري، آژانس، دولتي و غيره كه حدود 70 درصد آنها فقط خودروها شخصي) و موتورسيكلت بودند(غير از آژانس و تاكسي) كه حدود 89% از كل بنزين را مصرف نمودند و تاكسيهاي موجود (2% از كل خودروهاي موجود) تنها 11/2% از كل بنزين را مصرف نموده‌اند.
- 3- حدود 70% از بنزين مصرفي خودروهاي غيرتاكسي و موتورسيكلت‌ها و حدود 75% بنزين مصرفي خودروهاي تاكسي مربوط به ماشينهاي معمولي بوده كه عمدتاً مالكيت و استفاده از آنها مربوط به اقشار مستضعف و متوسط جامعه است.
- 4- علاوه بر اين، حذف يارانه سوخت خودروهاي گران قيمت عملاً يارانه- بنزين را به سمت دهك-هاي پائين جامعه سوق داده است.

جدول (10) وضعيت مصرف بنزين در دوره اول سهميه‌بندي (86/4/6 لغايت 86/9/30) توسط خودروهاي غير تاكسي و تاكسي

ردیف	نوع خودرو	تعداد	مصرف (ليتر)	سهم از تعداد%	سهم از مصرف %
1	خودروهاي معمولي (1)	4,697,917	4,867,065,816	40.1	57.2
2	خودروهاي متوسط (2)	1,953,006	1,443,788,806	16.7	17
3	نامشخص (3)	1,945,984	271,300,660	16.6	3.2
4	سايبر (4)	615,146	632,646,313	5.2	7.4
5	موتور سيكلت	2,231,829	910,847,343	19	4
6	جمع غير تاكسي (خودرو و موتورسيكلت)	11,443,882	7,558,649,505	97.7	88.8
7	جمع تاكسي‌ها	275,130	954,749,776	2.3	11.2
8	جمع كل تاكسي‌ها و غير تاكسي	11,719,012	8,513,399,281	100.0	100.0
9	سهم غير تاكسي از كل (تاكسي و غير تاكسي)%	-	-	97.7	88.8
10	سهم تاكسي از كل (تاكسي و غير تاكسي)%	-	-	2.3	11.2

- 1- خودروهاي معمولي شامل، بيكان، پرايد، رنو، جيب، سپند، ژيان، داتسون، شورولت، فولكس، هيونداي و نيسان،
 2- پژو، سمند و مزدا (وانت)
 3- نامشخص، مواردی است که به دليل عدم تطبيق کامل اطلاعات وزارت نفت و نيروي انتظامي، نوع خودرو تاکنون مشخص نشده است،
 4- ساير مجموع خودروهاي گران قيمت نظير (زانتيا، دوو و...) و ساير خودروهاي قديمي با سهم پايين نظير (بيوك و...) مي‌باشد.
 ماخذ: آمار ارايه شده توسط وزارت نفت

بنابراين، چنانچه ملاحظه مي‌شود در بين خودروهاي مصرف-کننده بنزين، حجم بالايي از بنزين توسط خودروهايي استفاده مي‌شود که به طور عمده متعلق به اقشار مستضعف و متوسط جامعه مي‌باشد. لازم به ذکر است که با توجه به حدود 18 ميليون خانوار و حدود 8 ميليون خودرو شخصي (به غير از تاكسي، مسافركش و آژانس و خودروهاي دولتي) و بيش از دو ميليون موتور سيكلت، با فرض اينکه هر خانوار فقط يك خودرو و يا يك موتور سيكلت داشته باشد، حدود 10 ميليون خانوار از يارانه بنزين بطور مستقيم استفاده مي‌کنند.
 بر اساس اطلاعات خانوار مرکز آمار ايران، هفت دهك هزينه-اي 46/4 درصد و سه دهك بالا

56/6 درصد از کل بنزین را مصرف می‌کنند. لازم به ذکر است که این نتایج بر اساس 15018 نمونه خانوار شهری است، در حالی که نتایج جدول (10) بر اساس آمار کل خودروهای کشور می‌باشد.

با عنایت به آمار و اطلاعات مورد اشاره نکات زیر در زمینه نحوه توزیع یارانه‌ها قابل استنتاج است:

1) براساس اطلاعات مرکز آمار ایران هفت دهک پایین درآمدی 45/66 درصد و سه دهک بالا 54/34 درصد از هزینه‌های خانوار را به خود اختصاص می‌دهند. بنابراین با فرض این که بهره‌مندی خانوارها از یارانه‌ها نیز براساس میزان مصرف آنهاست می‌توان نتیجه گرفت که در خصوص 50 درصد از کل یارانه‌ها که به طور غیرمستقیم به خانوارها اختصاص می‌یابد، یارانه‌ها نیز به همین صورت توزیع می‌شود. همچنین، سهم دهک‌ها از مصرف هر یک از کالا های یارانه‌ای، بسته به نوع کالا متفاوت است.

2) براساس اطلاعات اقلام هزینه‌ای خانوارها در نمونه مرکز آمار حدود 62 درصد از مصرف کالاهای یارانه‌ای نان، برق، گاز، نفت گاز و بنزین توسط هفت دهک اول و 38 درصد مابقی توسط سه دهک بالا مصرف شده است؛ که تقریباً توزیعی متعادل است. البته مصرف این کالاها توسط دهک دهم دو برابر دهک اول می‌باشد.

3) براساس اطلاعات مصرف گاز در سال 1387 برای کل کشور، با فرض قیمت واقعی هر متر مکعب گاز 690 ریال، هفت دهک اول گازی 51 درصد و سه دهک بالا گازی 49 درصد از کل یارانه گاز طبیعی را دریافت کرده‌اند. البته توزیع مصرف بین دهک‌های اول تا سوم گازی با دهک‌های نهم و دهم گازی اختلاف زیادی دارد، به گونه‌ای که در ماه‌های سرد این دو دهک بیش از 3 برابر سه دهک اول گاز مصرف می‌نمایند. این نسبت برای ماه‌های گرم به بیش از 3/5 برابر می‌رساند. لیکن توزیع مصرف در دهک‌های چهارم تا هشتم گازی تقریباً متعادل است. لازم به ذکر است که در ماه‌های سرد 83 درصد و در ماه‌های گرم بیش از 90 درصد از خانوارها در چهارچوب الگو، مصرف کرده‌اند.

4) براساس اطلاعات مصرف برق در سال 1387 برای کل کشور هفت دهک اول برقی حدود 50 درصد و سه دهک بالای برقی نیز 50 درصد دیگر را استفاده نموده‌اند (این توزیع در ماه‌های گرم و غیرگرم تقریباً به همین صورت می‌باشد). البته توزیع مصرف بین دهک‌های اول تا سوم برقی با دهک‌های نهم و دهم برقی شبیه گاز اختلاف زیادی دارد، به گونه‌ای که این دو دهک بیش از 2/5 برابر سه دهک اول برق مصرف می‌نمایند. البته در خصوص برق نظام قیمت‌گذاری تاحدودی نابرابری در توزیع یارانه‌ها را متعادل‌تر کرده است. لذا با فرض قیمت 773 ریال برای هر کیلو وات ساعت ملاحظه می‌شود که هفت دهک اول برقی 57 درصد و سه دهک بالای برقی 43 درصد از کل یارانه برق را دریافت کرده‌اند.

5) حدود 70% از بنزین مصرفی توسط خودروهای معمولی و موتورسیکلت‌ها مصرف می‌شود و حذف یارانه سوخت خودروهای گران قیمت، یارانه بنزین را به سمت این خودروها بیشتر سوق نموده است.

بنابراین بر اساس اطلاعات مورد اشاره (نمونه‌گیری بودجه خانوار مرکز آمار ایران و اطلاعات مربوط به توزیع مصرف گاز و برق و بنزین در کل جامعه) می‌توان گفت که سه دهک بالا کمتر از 70 درصد یارانه‌ها را به خود اختصاص می‌دهند. ضمن آنکه توزیع یارانه‌ها در برخی از بخش‌ها نظیر نان و تا حدودی برق (بدلیل قیمت‌های پلکانی) عادلانه و در جهت حمایت از دهک‌ها

های پایین می باشد. لیکن در مجموع سه دهک بالا به نسبت سهم بیشتری از یارانه‌ها را به خود اختصاص می‌دهند.

بنابراین چنانچه با این تصور که "70 درصد کل یارانه‌ها توسط 30 درصد دهک بالای درآمدی مصرف می‌شود" به دنبال اجرای عدالت از طریق هدفمند سازی یارانه -باشیم، این تصور حداقل با آخرین آمار و اطلاعات موجود تأیید نمی‌شود و لذا نتیجه مطلوب حاصل نمی‌شود.

ب) تورم ناشی از اجرای طرح:

الف) برای برخی از کالاهای یارانه‌ای که قیمت -گذاری به صورت پلکانی است نظیر برق و گاز با حذف یارانه‌ها، افزایش قیمت برای دهک‌های پائین بیشتر است و بنابراین دهک‌های پائین فشار قیمتی اولیه بیشتری را باید تحمل کنند. برای این نوع کالاها می‌توان با اصلاح قیمت - به گونه‌ای که دهک‌های بالا نرخ بالاتر و دهک‌های پائین نرخ کمتر پرداخت نمایند، بدون هیچگونه تبعات منفی، اقدام به توزیع عادلانه یارانه‌ها کرد.

ب) گرچه الگوی -های موجود اقتصادی، به دلیل تغییر شدید قیمتی مصرح در قانون هدفمندی یارانه‌ها قادر به پیش -بینی تورم ناشی از افزایش قیمت کالاهای یارانه‌ای نیستند، اما تجربه افزایش قیمت برخی از این نوع کالاها در سال -های اخیر نشان می‌دهد که همواره افزایش قیمت کالا -ها و خدماتی، به مراتب بیش از افزایش اولیه در قیمت کالاها یارانه‌ای است. به عنوان مثال، در سال -هایی که قیمت بنزین افزایش یافته است، در مرحله اول قیمت کالاها و خدماتی که به طور مستقیم از قیمت بنزین متاثر می‌شدند به مراتب بیشتر افزایش می‌یافت. به عنوان مثالی دیگر، در سال 1374 که نرخ ارز در بازار آزاد فقط در یک ماه و در اردیبهشت ماه 1/75 برابر و به رقم 7000 ریال رسید و در ماه بعدی تنزل یافت، جامعه در بحران -های اجتماعی ایجاد شده، شاهد بالاترین تورم در طول تاریخ اقتصادی قبل و بعد از انقلا ب بود. این در حالی بود که نرخ ارز آزاد در واردات کالا در کشور قابل ملاحظه نبود و بسیاری از کالاها با همان نرخ رسمی قبلی وارد می‌شدند. تورم حدود 50 درصدی سال 1374 در حالی اتفاق افتاد که دولت در نیمه اول همان سال مجبور به عقب‌نشینی از سیاست آزادسازی نرخ ارز شد و نرخ ارز صادراتی را در 3000 ریال تثبیت نمود. لازم به ذکر است که حدود نیمی از تورم این سال مربوط به دو ماهه اول سال بود و بر اساس پیش -بینی های انجام شده در صورت عدم اجرای این سیاست، تورم تا 120 درصد افزایش می‌یافت.

در حقیقت در این زمینه سه سوال اساسی مطرح است که تاکنون جواب مستدل و روشنی به آن داده نشده است و واقعا مشخص نیست که با حذف یارانه‌ها چه اتفاقی خواهد افتاد.

1) تورم ناشی از حذف یارانه‌ها در جامعه چقدر است؟
2) آیا منابع جمع -آوری شده ناشی از حذف یارانه‌ها و سپس هزینه -کرد آن به صورت هدفمند در جامعه می‌تواند افزایش قیمت -ها را در سبد مصرفی دهک‌های پائین و متوسط جبران نماید؟ و در این حرکت، خانوارهای در دهک‌های پائین و متوسط هزینه -ای منتفع، متضرر و یا حداقل با وضعیت مشابه قبل باقی می‌مانند؟

3) با حذف یارانه‌ها قیمت دارایی‌ها در جامعه چگونه تغییر می‌کند و وضعیت توزیع ثروت در جامعه چه می‌شود؟ آیا توزیع ثروت ثابت و یا به نفع اقشار خاصی تغییر می‌کند؟

اگرچه پاسخ‌گویی به این سؤالات با توجه به زیرساخت‌های اطلاعاتی موجود و مدل‌های رایج اقتصادی (بدلیل عدم تجربه جهش ناگهانی قیمت حامل‌های انرژی) به سادگی امکان‌پذیر نمی‌باشد، اما نکته -ای که با قطعیت می‌توان گفت این که، با توجه به این‌که دهک‌های بالا در اقتصاد صاحبان ثروت و منابع مالی بوده و در نظام تولید و توزیع نقش موثری دارند، طبیعی است که این افراد به راحتی بدون دریافت هیچگونه یارانه -ای می‌توانند افزایش هزینه -های خود را جبران

نمایند و براساس تجربه سال-های گذشته اقتصاد در مورد افزایش قیمت-ها، به نظر می‌راند حتی با پرداخت یارانه نقدی بیشتر به خانوارهای دهک-های پائین، افزایش هزینه-های آنها جبران نخواهند شد.

ج) صحت اطلاعات اقتصادی خانوارها:

جناب‌عالی در نیمه اول سال 1387 شاهد بودید هنگامی که وزرات اقتصاد در صدد شفاف-سازی اقتصاد از طریق ایجاد بانک-های اطلاعاتی بود و به لطف الهی در مراحل نهایی تکمیل آن قرار داشت، برخی از صاحبان منابع مالی و ذی-نفوذ در اقتصاد که البته از منابع مالی بانک-ها نیز بی-بهره نبودند، چگونه با ایجاد شایعات سراسر بی-اساس در بازار مشکل ساز شدند. حال چگونه ممکن است این افراد که اطلاعات مالی و درآمدی آنها جایی ثبت نیست و در نظام تولید، توزیع و قیمت-ها موثر هستند، اطلاعات اقتصادی خود را از طریق فرم پرسشنامه خانوار صحیح تکمیل نمایند. در واقع به پشتوانه این اطلاعات به استقبال توزیع یارانه نقدی بین خانوارها رفتن، به منزله "با طناب پوسیده به چاه رفتن" است.

د) اما چه باید کرد؟

در شرایط موجود، شرط اولیه برقراری عدالت اقتصادی در جامعه چیست؟ شرطی که اگر محقق شود به طور قطع زمینه اجرای عدالت میسر می-شود و در صورت عدم تحقق آن محال است که با بهترین سیاست-ها و برنامه-های اقتصادی بتوان به هدف مد نظر دست یافت. خداوند متعال در قرآن کریم به روشنی ما را در این زمینه راهنمایی و راز و رمز فراخی در معیشت مردم و عدالت-گستری در اقتصاد را بیان می-کند.

وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَتَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى. سوره طه آیه 123.

امتناع از یاد خدا موجب می-شود تا انسان-ها در اداره امور مربوط به زندگی مادی و اقتصادی با مشکلات و گرفتاری-هایی مواجه شوند. البته این یاد و ذکر خدا، ذکر عملی نیز می-باشد و انسان-ها در اداره امور اقتصادی باید صددرصد از دستورات الهی تبعیت کنند. بر اساس این آیه شریفه؛ عامل اصلی تنگی و بروز مشکلات در معیشت مردم اعراض از ذکر خداست و به طور مسلم ذکر خدا و تبعیت محض از دستورات الهی، علاوه بر سعادت اخروی؛ راز سعادت دنیوی و مادی انسان-هاست.

امروزه دانش اقتصادی و اقتصاددانان در محافل مختلف علمی به اتفاق به دنبال يك هدف هستند، و آن یافتن تدابیری جهت فراخی معیشت مادی انسان-ها.

با این وجود، با نگاهی اجمالی به وضعیت اقتصادی مردم در اقصی نقاط مختلف دنیا، به خصوص کشورهای که مهد تحولات و گسترش دانش متعارف اقتصاد می-باشند، روشن می-شود که هنوز مردم از تنگی معاش و معیشت در رنج هستند. در تمامی این جوامع، رفتارهای اقتصادی انسان-ها البته با تفاوت-هایی، در یک مورد مشترک است و آن اعراض از ذکر خدا در عمل و عدم به کارگیری قوانین و دستورات الهی در اداره امور اقتصاد است. خداوند کریم در قرآن مجید از قواعد و دستوراتی نظیر انفاق، زکات، صدقه، قرضه-الحسنه، عدم ربا خواری، طعام مسکین، عدم خوردن اموال به باطل و غیره در اداره امور شخصی و اجتماعی انسان-ها نام می-برد. قواعدی که ترویج آنها در اقتصاد منجر به کاهش توزیع نابرابر درآمد، ثروت و مصرف و در نتیجه عدالت اقتصادی می-شود. اجرای برخی از این قواعد واجب شرعی(زکات، عدم رباخواری، عدم خوردن اموال به باطل) و بقیه توصیه موکد در حد واجبات است. اما از بین قواعد مورد اشاره هنگامی که مقوله ربا مطرح می-شود خداوند متعال آن را در حکم جنگ با خدا و رسول خدا عنوان می-کند:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ ذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (278) فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا

فَأَذِنُوا لِمَنْ يَحْزَبُ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِنْ تَبْتغُمْ فَلَكُمْ رُؤُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تَظْلَمُونَ
(279)

ای کسانی که ایمان آورده‌اید از خدا پروا کنید و اگر مومنین، آن چه از ربا باقی مانده است واگذارید (278) و اگر چنین نکرید، بدانید به جنگ با خدا و رسول او، برخاسته‌اید و اگر توبه کنید سرمایه‌های شما از خودتان است نه ستم می‌کنید و نه ستم می‌بینید. (279) سوره بقره آیات 278 و 279

این آیات بسیار تکان دهنده هستند. از این آیات اینگونه استنباط می‌شود که بزرگترین نوع اعراض از ذکر خدا، جنگ با خدا و رسول خداست که به صورت رواج ربا در حیات اقتصادی انسان‌ها آشکار می‌شود. خداوند متعال به روشنی یکی از راز و رمزهای بسیار مهم سعادت مادی انسان‌ها را به انسان متذکر می‌شود؛ حذف ربا و اجتناب از رباخواری. همچنین از این آیات اینگونه استنباط می‌شود که یکی از عوامل اصلی و مهم نابرابری ثروت، درآمد و مصرف در اقتصاد ترویج ربا و رباخواری است. اینگونه به نظر می‌رسد تا زمانی که این دستور الهی در اداره امور اقتصادی انسان‌ها به کار بسته نشود، تدوین برنامه‌های مختلف توسعه و اجرای طرح‌ها و سیاست‌های مختلف اقتصادی تأثیری بر گره‌گشایی از مشکلات اقتصادی انسان‌ها نخواهد داشت و تنگی معیشت مردم همچنان به عنوان یک معضل در جوامع بشری باقی خواهد ماند.

در کشور ما، گرچه قانون عملیات بانکی بدون ربا از سال 1363 به ظاهر اجراء شد، اما بررسی عملکرد 25 ساله آن نشان می‌دهد که این اجراء در حقیقت به صورت صوری بوده است و عملیات بانکی در زمینه تجهیز و تخصیص منابع همانند زمان قبل از اجراء قانون می‌باشد. بنابراین اجراء نامناسب قانون موجب شده تا هنوز اشکال ربا از نظام بانکی کشور حذف نشود و ربا و شبه ربا همچنان در نظام بانکی کشور حاکم گردد. به عبارت دیگر، در جامعه اسلامی ما، این اعراض بزرگ از ذکر خدا در حال وقوع است و البته اقتصاد کشور روزانه شاهد اثرات منفی آن بر اقتصاد به شکل مشکلات و معضلات مختلف اقتصادی است. بدیهی است تا زمانی که ربا در اقتصاد جریان دارد و نظام پولی کشور به ربا آلوده شده است، اجراء انواع و اقسام برنامه‌ها و سیاست‌هایی اقتصادی برای برقراری عدالت اقتصادی محکوم به شکست است.

متأسفانه امروزه ربا در زندگی روزمره مردم رسوخ کرده و در واقع مردم تسهیلات بانکی و سود آن را بیشتر بعنوان وام تلقی می‌کنند و حتی از آن بعنوان بهره وام یاد می‌کنند. ورود این وام ربوی به رغام شکل شرعی آن مبنای همه مشکلات و سختی‌های زندگی مردم است.

جناب عالی با اجراء قانون هدفمند سازی یارانه در طی پنج سال در حالت بسیار خوشبینانه حداکثر سه الی 150 تا 200 هزار میلیارد ریال منابع تحصیل می‌کنید که قرار است 50 درصد آن به صورت مستقیم بین خانوارها با وجود تمامی مشکلات مطروحه تقسیم شود و متأسفانه تصویری روشنی نیز از وضعیت اقشار هدف وجود ندارد. در حالی که حجم مانده تسهیلات اعطایی بانک‌ها در اقتصاد در 5 ماهه اول سال جاری ۱۸۹۲۷۲۳ میلیارد ریال بوده است. اگر نسبت گردش بدهکار ترازنامه کل نظام بانکی به مانده تسهیلات حداقل 1/2 در نظر گرفته شود، در این صورت بیش از 2000 هزار میلیارد ریال (10 برابر حداکثر منابع سالانه تحصیل شده در قانون هدفمندی یارانه) سا لانه در قالب تسهیلات نظام بانکی در اقتصاد در جریان است. حذف ربا از این منابع عظیم مالی و هدایت صحیح آن و امکان استفاده دهک‌های متوسط و پائین جامعه از این منابع در قالب قرض‌الحسنه و منابع سرمایه‌گذاری می‌تواند منجر به عدالت‌گستری تضمینی در اقتصاد شود. در شرایطی که حدود 50 درصد از کل تسهیلات نظام بانکی توسط تنها 0/8 درصد و 50 درصد دیگر توسط 99/2 درصد افراد دریافت شده است و در حالی که حدود 25 درصد کل تسهیلات نظام بانکی، تسهیلات بیش از 10 میلیارد ریال و توسط تنها 5,744 فرد (حقیقی و حقوقی)

دریافت شده است، چگونه ممکن است با افزایش قیمت-ها و هدایت یارانه-ها به سمت دهک-های پائین به سمت عدالت حرکت کرد؟ آیا با وجود حدود 20 درصد کل مانده تسهیلات به صورت معوقه در دست افراد خاص و قدرت اقتصادی که این افراد از این منابع عظیم مالی به دست آورده-اند، امکان هدفمندی یارانه-ها وجود دارد؟ آیا این افراد با این منابع آلوده به ربایي که در اختیار دارند نمی-توانند خانوارهای در دهک-های پائین و متوسط درآمدی را حتی در وضعیت بدتری از قبل از اجرای قانون هدفمندی یارانه قرار دهند؟ جواب متاسفانه مثبت و قطعی است.

در حالی که با مشکلات و تلاش-های بسیار زیاد می-خواهید با اجرای قانون، سالانه و حداکثر 150 تا 200 هزار میلیارد ریال یارانه به صورت هدفمند بین افراد تقسیم نمایید، در شرایط فعلی افرادی وجود دارند که بدون قانون و به صورت هدفمند سالانه بیش از دو برابر این مبلغ را از محل منابع نظام بانکی به خود اختصاص داده-اند که می-توانند نتایج اجرای سیاست را به نفع خود تغییر دهند. با این شرایط، به طور قطع اجرای قانون ما را از اجرای عدالت به دور می-کند.

بنابراین اگر هدف جنابعالی عدالت-گستری در اقتصاد و فراخی در معیشت اقشار متوسط، و به پائین است، از این مسیر به دلیل عدم رفع ریشه اصلی مشکلات، به طور قطع نتیجه مطلوب حاصل نمی-شود. چراکه دلیل اصلی بهره-مندی متفاوت و نابرابر اقشار مختلف جامعه از یارانه-ها، اختلا ف در مصرف کالاها و خدمات در جامعه است و دو متغیر درآمد و ثروت نفش اصلی در تعیین مصرف دارند. بنابراین باید عوامل ایجاد و تشدید کننده نابرابری نامتعارف در توزیع درآمد و ثروت در اقتصاد به طور دقیق شناسایی و برطرف شوند. در شرایط فعلی عملکرد ربوی و نامناسب نظام بانکی در تخصیص منابع مالی یکی از عوامل مهم تشدید کننده نابرابری نامتعارف در توزیع درآمد و ثروت در اقتصاد است. لذا، شرط اولیه و لازم برای اجرای عدالت از طریق هدفمندی یارانه در مرحله اول، اصلاح نظام بانکی و حذف ربا و هدایت صحیح و تخصیص عادلانه منابع نظام بانکی است. چنانچه ذکر شد، در شرایط فعلی با توجه به عملکرد ربوی نظام بانکی و توزیع شدید نامتعادل منابع آن که به مراتب از توزیع یارانه-ها بدتر است، یکی از عوامل اصلی نابرابری در درآمد، ثروت و مصرف می-باشد. بدین ترتیب، اصلاح نظام بانکی به عنوان الویت اول، اصلاح نظام یارانه-ای را نیز به دنبال دارد.

به پیوست گزارشی تقدیم می-شود که در آن الگوی پیشنهادی برای حذف ربا از نظام بانکی کشور ارائه شده است. این الگو متناسب با آسیب-شناسی نظام بانکی تنظیم شده است. علاوه بر این، در این گزارش نحوه انتقال نظام بانکی از وضعیت موجود به وضعیت مطلوب (الگوی پیشنهادی)، ارزیابی قابلیت اجرای الگوی و نحوه تامین نیازها و تقاضاهای فعلی در آن چارچوب و مراحل و زمان بندی اجرای الگو و تحول ساختاری بانکها به تفصیل مورد بررسی قرار گرفته است. لازم به ذکر است که خلاصه این الگو قبلا در محضر جنابعالی ارائه شده است که البته با توجه به تجارب و اطلاعات بیشتر تکمیل-شده است.

الهم عجل فرج مولانا صاحب-الزمان

حسین صمصامی

عضو هیئت علمی دانشکده علوم اقتصادی و

سیاسی

دانشگاه شهید بهشتی

1388/12/8

(1 پیوست)

متوسط هزینه‌های کل ماهانه‌ی یک خانوار شهری در هر یک از دهک‌های هزینه 1386

دهک‌ها	تعداد در هر گروه (خانوار)	متوسط بعد خانوار (نفر)	متوسط مخارج ماهانه خانوار (ریال)	مخارج کل ماهانه در دهک (ریال)	درصد مخارج هر دهک از کل مخارج	سهم کل
اول	1502	2.97	1,412,292	2,121,261,958	2.18	41.
دوم	1502	3.72	2,345,865	3,523,489,731	3.63	
سوم	1502	3.83	3,057,454	4,592,295,407	4.72	
چهارم	1502	3.99	3,713,561	5,577,768,121	5.74	
پنجم	1502	4.18	4,469,680	6,713,458,734	6.91	
ششم	1502	4.20	5,333,165	8,010,413,204	8.24	
هفتم	1502	4.34	6,366,189	9,562,015,878	9.84	
هشتم	1502	4.43	7,902,575	11,869,666,899	12.21	58.
نهم	1501	4.41	10,428,610	15,653,343,860	16.11	
دهم	1501	4.33	19,699,664	29,569,195,539	30.42	
کل	15018	4.04	6,471,761	97,192,909,332	100	100

ماخذ: مرکز آمار ایران

2) پیوست)

متوسط هزینه-های سرانه ماهانه-ی یک خانوار شهری در هر یک از دهک-های
هزینه 1386

دهک -ها	تعداد در هر گروه (خانوار)	متوسط بعد خانوار (نفر)	متوسط مخارج ماهانه خانوار (ریال)	مخارج کل ماهانه خانوار (ریال)	درصد مخارج خانوارها در هر دهک	سهم کل
اول	1502	5.30	2,009,757	3,018,655,355	3.11	45.
دوم	1502	4.67	2,898,844	4,354,063,764	4.48	
سوم	1502	4.45	3,579,475	5,376,372,119	5.53	
چهار م	1502	4.23	4,191,408	6,295,494,922	6.48	
پنجم	1502	4.07	4,833,100	7,259,316,619	7.47	
ششم	1502	3.90	5,539,258	8,319,965,776	8.56	
هفتم	1502	3.77	6,491,054	9,749,563,664	10.03	
هشت م	1502	3.62	7,821,792	11,748,331,416	12.09	54.
نهم	1501	3.34	9,694,542	14,551,507,304	14.97	
دهم	1501	3.04	17,667,980	26,519,638,392	27.29	
کل	15018	4.04	6,471,761	97,192,909,332	100	100

ماخذ: محاسبات بر اساس اطلاعات اخذ شده از مرکز آمار ایران انجام شده است.

توضیح: در محاسبه ارقام این جدول با استفاده از داده-های مربوط به 15018 نمونه خانوار مرکز آمار ایران، ابتداء هزینه-ها با تقسیم هزینه-خانوار بر تعداد خانوار به سرانه تبدیل شده است و سپس با مرتب کردن آنها از کوچک به بزرگ، مرتب و دهک بندی شده است.

3) پیوست)

هزینه کالاهای یارانه-ای در دهک-های هزینه-ای (ماهانه-ریال)

دهك	تعداد در هر دهك (خانوار)	مصرف هاي پارانهاي هر دهك	نان	هزينه برق	گاز	نفت	نفت و گاز	بنزين	مصرف حامل هاي انرژي		
اول	1502	238,509,204	106,376,511	53,194,333	51,819,760	6,009,000	0	21,109,600	78,938,360		
دوم	1502	266,848,995	96,602,916	61,000,329	65,416,550	10,309,500	535,000	32,984,700	109,245,750		
سوم	1502	290,351,918	92,616,709	70,244,776	71,103,433	11,314,500	0	45,072,500	127,490,433		
چهارم											
پنجم											
ششم											
هفتم											
هشتم	1502	371,679,915	106,376,511	79,764,450	12,748,663	6,637,570	6,864,960,000	10,893,300	2,501,446,693		
نهم	1501	399,077,442	96,602,916	70,190,985	11,578,379,750	7,106,618,045	1,410,700	12,782,600	42,113,323,490		
دهم	1501	514,254,207	65,310,621	137,007,167	11,090	100,882,428	6,429,000	294,215,000	311,936,427,580		
كل	15018	3,375,974,565	834,880,165	858,748,949	773,912,219	87,624,400,77	4,961,0010,95	815,847,96,70	1,682,345,56,38198,39		
پنجم	1502	310,313,142		9.19	9.92	9.13	9.81	12.16	0.00	7.66	8.86
ششم	1502	331,335,537		9.81	9.65	10.11	10.08	10.32	23.58	9.28	9.74
هفتم	1502	351,891,997		10.42	9.43	10.96	10.60	8.58	12.20	10.89	10.64
هشتم	1502	371,679,915		11.01	9.03	11.15	11.33	7.57	10.00	12.96	11.92
نهم	1501	399,077,442		11.82	8.47	12.48	11.03	7.55	28.42	15.66	13.14
دهم	1501	514,254,207		15.23	7.82	15.95	13.04	7.34	8.26	25.03	18.54
كل	15018	3,375,974,565		100	100	100	100	100	100	100	100

1- شامل، گاز، نفت، نفت و گاز و بنزين

ماخذ: محاسبات بر اساس اطلاعات اخذ شده از مركز آمار ايران انجام شده است.

4 پیوست)

درصد هزینه اقلام یارانه‌ای در دهک‌های هزینه‌ای از هر قلم (ماهانه - ریال)

ماخذ: اطلاعات جدول پیوست 3

1- شامل، گاز، نفت، نفت و گاز و بنزین

(5 پیوست)

توزیع مصرف گاز طبیعی در دهک-ها (5 ماه سرد) در سال 1387							
دهک-ها	درصد جمعیت	درصد مصرف	میزان مصرف	مبلغ دریافتی (گازبها و جرایم)	متوسط ط گاز بها	درصد جمعیت (تجمعی)	درصد مصرف (تجمعی)
اول	10.5%	1.0%	288,121,612	17,513,353,032	61	10.5%	1.0%
دوم	10.2%	4.1%	1,148,281,180	79,700,338,013	69	20.7%	5.1%
سوم	9.7%	5.8%	1,630,249,990	137,634,100,890	84	30.3%	10.9%
چهارم	11.5%	8.6%	2,432,257,878	224,535,134,526	92	41.8%	19.5%
پنجم	11.4%	10.3%	2,912,252,149	280,031,114,348	96	53.3%	29.8%
ششم	10.5%	11.1%	3,137,532,553	307,644,940,851	98	63.8%	40.9%
هفتم	8.9%	10.8%	3,040,349,714	301,465,450,381	99	72.7%	51.6%
هشتم	9.1%	12.7%	3,575,147,877	358,611,396,827	100	81.8%	64.3%
نهم	8.7%	14.2%	4,022,449,300	412,712,570,068	103	90.5%	78.5%
دهم	9.5%	21.5%	6,063,961,428	803,887,833,944	133	100.0%	100.0%

ماخذ: وزارت نفت، شرکت ملی گاز ایران

توزیع مصرف گاز طبیعی در دهک-ها (7 ماه گرم) در سال 1387							
دهک-ها	درصد جمعیت	درصد مصرف	میزان مصرف	مبلغ دریافتی (گازبها و جرایم)	متوسط گاز بها	درصد جمعیت (تجمعی)	درصد مصرف (تجمعی)
اول	10.3%	1.2%	130,530,947	9,272,198,480	71	10.3%	1.2%
دوم	14.4%	5.5%	621,615,923	49,799,963,641	80	24.7%	6.7%
سوم	9.0%	5.0%	568,819,183	49,690,314,890	87	33.7%	11.7%
چهارم	9.2%	6.3%	709,566,101	65,316,176,714	92	42.9%	18.0%
پنجم	8.7%	7.0%	789,523,189	74,859,649,245	95	51.6%	24.9%
ششم	7.7%	7.2%	809,584,259	78,184,973,966	97	59.3%	32.1%
هفتم	12.7%	14.0%	1,587,924,400	156,253,105,006	98	72.0%	46.2%
هشتم	9.1%	12.4%	1,397,928,047	139,749,486,410	100	81.1%	58.5%

72.5%	89.5%	102	160,678,171,2 50	1,582,202,6 53	14.0%	8.5%	نهم
100.0%	100.0%	119	368,931,617,0 79	3,105,965,4 16	27.5%	10.5%	دهم

ماخذ: وزارت نفت، شرکت ملی گاز ایران

(6 پیوست)

توزیع مصرف برق در دهک-ها (3 ماه- گرم عادی) در سال 1387							
درصد مصرف (تجمعی)	درصد جمعیت (تجمعی)	متوسط بها	میزان مصرف	ارزش مصرف	درصد مصرف	درصد جمعیت	دهک-ها
0.4%	10.3%	-	29,891,823	-	0.4%	10.3%	اول
5.6%	21.5%	52	354,278,067	18,588,231,577	5.2%	11.1%	دوم
12.4%	33.0%	80	463,337,749	37,176,463,153	6.8%	11.5%	سوم
20.1%	42.9%	86	533,066,141	45,699,324,993	7.8%	9.9%	چهارم
28.6%	52.5%	87	578,328,545	50,466,886,383	8.4%	9.6%	پنجم
37.7%	61.7%	89	623,590,950	55,234,447,773	9.1%	9.2%	ششم
51.5%	73.3%	92	947,951,990	87,291,195,635	13.8%	11.6%	هفتم
67.1%	84.0%	134	1,066,081,012	142,816,005,421	15.6%	10.7%	هشتم
81.2%	92.1%	182	969,175,596	176,323,901,862	14.1%	8.1%	نهم
100.0%	100.0%	360	1,289,659,137	464,265,885,955	18.8%	7.9%	دهم

ماخذ: وزارت نیرو

توزیع مصرف برق در دهک-ها (9 ماه- سرد عادی) در سال 1387							
درصد مصرف (تجمعی)	درصد جمعیت (تجمعی)	متوسط بها	میزان مصرف	ارزش مصرف	درصد مصرف	درصد جمعیت	دهک-ها
0.6%	10.3%	-	117,427,126	-	0.6%	10.3%	اول
5.5%	20.5%	40	1,033,018,084	41,810,091,373	4.9%	10.2%	دوم
12.9%	31.8%	80	1,561,417,551	125,430,274,118	7.5%	11.3%	سوم
20.7%	42.3%	82	1,618,125,211	133,146,641,327	7.7%	10.5%	چهارم
28.9%	51.2%	86	1,731,540,532	148,579,375,743	8.3%	8.9%	پنجم
40.2%	62.1%	93	2,352,683,342	218,027,384,599	11.2%	10.9%	ششم
51.6%	71.9%	99	2,396,645,975	237,948,934,874	11.4%	9.9%	هفتم
66.3%	82.5%	108	3,081,696,390	332,901,674,192	14.7%	10.6%	هشتم
84.5%	93.1%	159	3,796,349,455	604,842,967,660	18.1%	10.6%	نهم
100.0%	100.0%	375	3,255,062,004	1,221,771,218,362	15.5%	6.9%	دهم

ماخذ: وزارت نیرو